

ПРОФЕСИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ НА ВЪЗПИТАТЕЛИТЕ В ДЕТСКИТЕ ГРАДИНИ В РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА - ЗА ЕДИН НАШ ОПИТ

**ПРОФ. Д-Р СНЕЖАНА МИРАСЧИЕВА
ПЕДАГОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРСИТЕТ "ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ" ШТИП, РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Уводни думи или за необходимоста от професионално развитие на възпитателите в детските градини

Високите темпове на развитие на науките и технологиите и бързото им внедряване в практиката поставят пред възможностите на хората все по-големи изисквания. Това актуализира идеята за перманентно образование и го превръща в значим социален проблем, свързан с реализацията на отделния индивид, намиране на подходящо работно място, удовлетворяване на собствените интереси и стремеж за личностно и професионално развитие. „Мисията на образованието е да позволи на всеки, без изключение, максимално да оползотвори своите заложби и интелектуален потенциал, да реализира отговорно и по най-достоеен начин свой собствен план за личностно развитие” (Петров, 26). Затова съвременната концепция за непрекъснато образование (перманентно учене през целия живот) се разбира в смисъл на непрекъснат процес на овладяване на знания, на самообразование или на посещение на различни образователни институции и мероприятия. Непрекъснатото образование се свързва както с развитието на личността, така и с професионалната реализация и социалния статус. То създава условия за масова социална и професионална мобилност, за свободен избор и смяна на професията, съдейства за формирането и реализирането на реалните жизнени планове на хората. Затова Петров разглежда перманентното образование като единна, глобална система на обучение на всяка възраст, като единство между общото и специално професионално образование, а и между формалното и неформалното обучение.

Въпреки бързото развитие на техниката и технологията, възпитателите остават ключов фактор в реализирането на качествено предучилищно възпитание и образование. Без значение е това колко една промяна в образованието е теоретически развита, защото тя не може дори да докосне практиката без възпитател, който разбира, приема тези промени и може да ги приложи. В този смисъл професионалното усъвършенстване на възпитателите в детските градини е функция на перманентното образование.

Какво означава професионално развитие?

В най-новата литература от областа на образованието, както и в документите за реформи в образованието в много държави, се среща понятието професионално развитие на учителя. Първоначално припознаваме тази синтагма, защото всички думи в нея са ни близки и е съвсем ясно, че става въпрос за ролята на учителя и неговото усъвършенстване. Понятието професионално развитие на учителя-възпитател представлява ново съдържание на тази професия, където изискванията, които се поставят пред учителя-възпитател, са променени, а това включва и по-различно оценяване на тяхната работа и промяна на тяхното положение в обществото.

Как се определя понятието професионално развитие на възпитателя? В отговора на този въпрос първата стъпка е определяне на семантичното значение на понятието професия. Терминът професия се ползва за лица-индивиди, които са високо обучени, компетентни, специалисти; лица, посветени на работата и ефикасни, така че имат доверието на

обществото (Popkewitz, 1994). Едно от характерните определения на професионализма е, че професионализъм означава да имаш теоретически и практически знания и умения от определена област, да си професионално независим, да имаш способност да вземаш решения, базирани на добро познание на феномена, да предвидиш последиците на тези решения и критично да прецениш и оцениш направеното (Burke, според Torres, 2000). Аналогично на това, професионалното развитие изпълва индивида и му осигурява реализация и развитие в професионален план, успех в работата и по-добра кариера. Професионалното развитие се базира на способностите, компетенциите и характеристиките на индивида, мотивацията, потенциалите, интересите, формалното и неформалното образование, перманентното усъвършенстване и иновация на знанията. Днес се говори за професионално развитие на учителя-възпитател. В литературата се срещат повече определения на понятието професионално развитие. Въпреки че са различни заради различния подход, всички те са единни в убеждението, че професионалното развитие на учителя-възпитател представлява възможност за приложение на знанията. С други думи, понятието професионално развитие на учителя-възпитател отива по-нататък в значението на "staff development" или "in-service training" и включва формални и неформални средства за формиране нови умения и разширяване на знанието, развива и прилага иновации в собствената практика.

Значението на професионалното развитие и усъвършенстване на възпитателя

Професионалното развитие и усъвършенстване на възпитателя променя целия концепт на тази професия от начина на подготовка на възпитателя, тяхната роля в процеса на образование, променен начин на оценяване на работата на възпитателя, нови роли на този, който обучава и този, който учи. Факт е, че до качество в образованието може да се дойде единствено с повдигане на качеството на хората и професиите, които са включени в процеса на образование. А това е нужно поради крайния резултат, който ще има възпитателно-образователният процес върху този, който учи. „Да има стандарти (постижения на ученика-детето) без добро образование на учителя-възпитател е също като да се даде термометър на болния и да му кажем да следи своята температура 36,6 градуса (Villegas-Reimers & Reimers, 2000, стр.6). Нито книгите, средствата за обучение и лабораторното оборудване могат да се ползват без възпитател. Изследванията показват, че постиженията на децата са позитивно свързани с качеството на възпитателя (Nelson, според Villegas-Reimers & Reimers, 2000, стр.4) и че професионалното развитие на възпитателя има голямо влияние върху качеството на образованието, което получават децата и младите в света. Очевидно, възпитателите се намират в сърцевината на процеса на учене и възпитание и професионализъмът на възпитателя трябва да се увеличи, ако искаме по-добро образование.

В този смисъл професионалното развитие на възпитателя играе ключова роля във формирането на уменията на възпитателя и стратегиите на обучение, които са директно свързани с постиженията на децата.

Модели на професионално усъвършенстване на възпитателите

В специализираната литература се срещат различни модели за професионално усъвършенстване на възпитателите като кръгли маси, трибуни, научни дискусии, семинарно обучение, учене чрез дейности по проекта. Нашето внимание ще се задържи на една от формите, по-специално на семинарите като форма на професионално усъвършенстване на възпитателите.

Етимологически думата семинар произлиза от латинския език (seminarium), което означава „разсадник“. Семинарът е форма на академично обучение. Той има функция да обедини малки групи за периодични срещи, всеки път фокусирайки се на определени съдржания,

където се търси активно участие на всички членове в групата. Тази форма често се реализира чрез постоянен диалог със сократовски семинарен лидер или инструктор, или чрез формална презентация на изследването. Целта на семинарното обучение е да запознае присъстващите с по-широки нови съзнания за съдържанията на обучението, който са предмет на техните интереси. Със семинарното обучение възпитателите комуникират с примери от практиката, релевантни на съдържанието, което е предмет на интерес на семинара. Обучението чрез семинар е същинско място за дискусия, face to face комуникация и интеракция. С други думи, семинарът представлява среща за размяна на идеи от някаква област по повод на проведена дискусия по определен концепт. От тук семинарът като форма на професионално усъвършенстване на възпитателите се базира на тези принципи:

- семинарите функционират едновременно на интелектуално, афективно и социално ниво;
- семинарът е тежък жанр. Участниците не знаят как ще участват, дали ще се чуват един с друг или как ще учат на семинара;
- семинарното обучение не е ориентирано само към придобиване знания от определена област. Напротив, на семинара се учи как да се учи;
- всички участници в семинара делят отговорността за успеха и на сесията, в която работят, и на програмата като цяло;
- ръководителят на семинарът има определена отговорност при:
- структурирането на семинара - трябва да го структурира така, че да осигури активно участие на всички участници в работата му;
- поддържане на групова работна среда;
- определяне правила за подготовка и участие.

Професионалното развитие на възпитателите в детските градини в Република Македония -
за един наш опит

Професионалното развитие на възпитателите в детските градини в Република Македония (5,35) се осигурява на няколко нива:

- държавно или регионално, най-често чрез районните единици на БРО, зависимо от целта на усъвършенстването и броя на участниците, както и от съдържанието - учебни планове и програми, определени въпроси от образователната технология, дидактически и програмни иновации;
- на ниво на образователни институции като опитни активи на група възпитатели или опитни екипи;
- професионални срещи, кръгли маси, симпозиуми по актуални теми и въпроси от възпитателно-образователния процес;
- професионални списания, методически приложения и професионални литература.

Емпиричните опити в Република Македония показваха, че професионалното развитие на възпитателите в детските градини не се актуализира значително. Процесът на професионалното развитие протича фрагментарно и периодично. Тези съзнания актуализираха въпроса за професионално развитие на възпитателите, което беше основен мотив за нашето изследване.

В изследването се ползваше семинарното обучение като форма на професионално усъвършенстване на възпитателите на теми, които бяха актуални в момента на реализация. В

изследването бяха обхванати 120 възпитатели от детските градини в източната част на Република Македония. Изследването беше насочено към изпитване позиции и мнения на възпитателите за семинара като форма на професионално развитие от съдържателен и организационен аспект. По отношение на съдържанието, според мнението на възпитателите, обхванати в изследването, най-голям процент (61,66%) оценяват семинара като много полезен, а около 38,33% смятат, че съдържанието на семинара е полезно. Един от въпросите се отнасяше на това с каква оценка се оценява съдържанието на семинара. При това оценката 5 има най-висока стойност. Анализът на данните от изследването говорят, че 60% от възпитателите оценяват съдържанието на семинара с оценка пет (5), 25% - с оценка четири (4), а 15% от възпитателите - с оценка три (3). Организационната схема и реализация на семинара е оценена като отлична от 80% от възпитателите, а от 20% от тях я приемат като много добра. На въпроса за това какви са техните сугестии за семинара като форма на професионално развитие и усъвършенстване, възпитателите в най-голям процент (89%) смятат, че тези форми на професионално усъвършенстване са доста необходими. Те смятат, че трябва да се организират много по-често, защото по този начин придобиват нови знания, разменят опит помежду си, с което внасят свежест в собствената практика.

Какви са съзнанията след завършване на семинара? Анализът на състоянието на терена по отношение на течението и организацията на възпитателно-образователната работа в детските градини сочи към положителни съзнания. Именно възпитателите, обхванати със семинарното обучение, пренасят придобитите знания в практиката, с което я иновират. От друга страна, сътрудничеството и екипната работа на възпитателите станаха основна придобивка от семинарното обучение, с което значително се увеличи ефикасността в работата и работният климат в градината. Тези теоретическо-емпирични съзнания потвърдиха нашата хипотеза, че семинарното обучение като форма на професионално усъвършенстване на възпитателите в детските градини ще допринесе в процеса на професионално развитие и усъвършенстване на възпитателите в детските градини.

Заклучение

Професионалното развитие на възпитателите е непрекъснат процес, който продължава през целия живот. В този процес възпитателите обновяват знанията си, развиват нови умения и променят собствената си практика. На проблемът за професионалното развитие на възпитателите трябва да се гледа като на инвестиция. Затова повече от нужно е детските градини да не третират проблема само от гледна точка на развитие на човешките ресурси и развойната политика, а да се осигурят средства за реализация на програмата за професионално развитие и да се създава среда, която ще насърчава и мотивира за перманентно учене. Поради тези причини професионалното развитие на възпитателите претставява важна и стратегическа инвестиция на време, пари и работа. Тези инвестиции трябва да бъдат добре изготвени и реализирани с актове за професионално развитие на възпитателите като ключов индикатор за прогрес и развитие на образованието и увеличаване на постиженията на тези, които учат. В този смисъл възпитателно-образователните институции трябва да създадат условия и да развиват мислене у възпитателите, че времето за професионално развитие е съставна част от техния професионален живот.

Използвана литература

1. Villegas-Reimers, E. & Reimers, F. (2000): *Professional development of teachers as lifelong learning: Models, practices and factors that influence it*, BISCE of the National Research Council, Washington, D.C.
2. Гюрова, В. (1998), *Андрогогия*, София, изд. "Универсал Друмев"

3. Živković-Vujisić, N. (2004) *Uloga škole u profesionalnom razvoju nastavnika*, Beograd, PEDAGOGIJA LIX, 1
4. Национална програма за развој на образованието во Р Македонија 2005-2015- Програма за професионален развој, (2005), Скопје: МОН
5. Петров, П., Атанасова, М. (2003), *Образованието и обучението на возрастните*, Актуални проблеми, Софија: изд. "ВЕДА СЛОВЕНА - ЖГ"
6. Popkewitz, Tomas, S. (1994): *Professionalization in Teaching*, Teaching & Teacher Education, Vol. 10, No1, str.1-14.
7. Torres, Rosa Maria (2000): *From Agents of Reform to Subject of Change: The Teaching Crossroads in Latin America*, Prospects, vol. XXX, No. 2, 255-273.
8. Тоцева, Ј. (2001), *Проблеми на образованието на возрастните*, Софија: изд. "Даниела Убенова"
9. Hawley, W & Valli, L. (2007). *The Balance View: Professional Development*. Prepare by Winchester Institute for Human Services Research, viewed February 27, 2009, <<http://www.sharingsuccess.org/code/bv/pd.html>>
10. Holland, H., (2005), *Teaching Teacher: Professional Development to Improve Students Achievement*. видено 20 July 2009, <www.aera.net/uploadedFiles/Journals_and_Publications/Research_Points/RPSummer05.pdf>
11. Carpenter, T. P & Franke M. L., (1998), *Teachers as Learners*. Wisconsin Center for Education Research, од јули 28, 2009, <<http://www.wcer.wisc.edu/ncisla>>